

author: Aristoteles, Aristoteles
title: Aristoteles De anima Argyropylo interprete, ,
shelfmark: Plut.84.13
library: Biblioteca Medicea Laurenziana - Firenze - IT-FI0100
identifier: IT:FI0100_Plutei_84.13

Le riproduzioni digitali accessibili dalla Biblioteca digitale italiana di www.internetculturale.it sono per la maggior parte di dominio pubblico, e provengono dalle attività di digitalizzazione realizzate dalle biblioteche che possiedono gli originali e la proprietà delle riproduzioni digitali, e sono istituzioni partner del portale.

La riutilizzazione non commerciale è libera e gratuita nel rispetto della normativa vigente.

Ai fini della riutilizzazione commerciale e/o per ottenere un documento ad alta definizione contattare il detentore dei diritti del bene digitale utilizzando nel Download del documento, il contatto di posta elettronica.

Gli utilizzatori finali dei beni digitali, sia che riproducano parzialmente o completamente le immagini, dovranno sempre e comunque citare la fonte www.internetculturale.it

.....

The digital reproductions accessible from the Italian Digital Library www.internetculturale.it are mostly of public domain, and come from the digitization activities carried out by the libraries that own the originals and are ownership of digital reproductions, and are Institutions partner of the portal.

The non-commercial re-use is free in accordance with the local regulations.

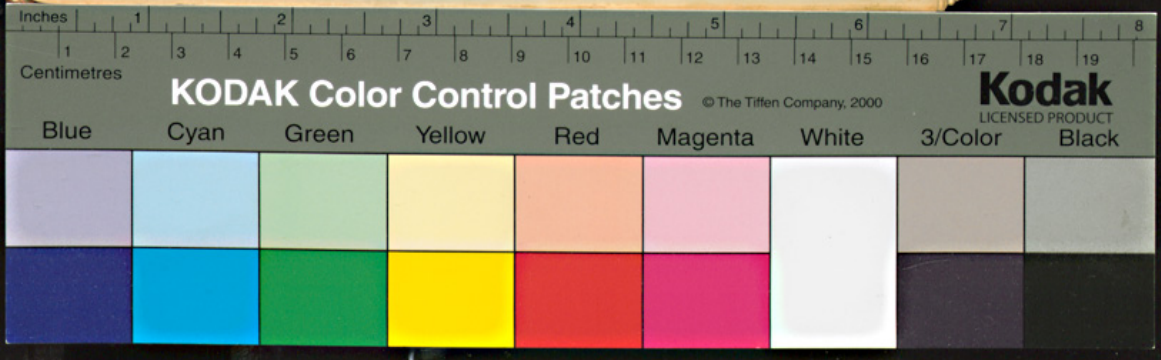
To allow commercial reuse and/or to obtain a high-definition document please, contact the copyright holder of the digital object using the contact e-mail you can find in the Download of the document.

The terms of use of the Internet Culturale material states that the final users that reproduce images or part of them must mention the source www.internetculturale.it

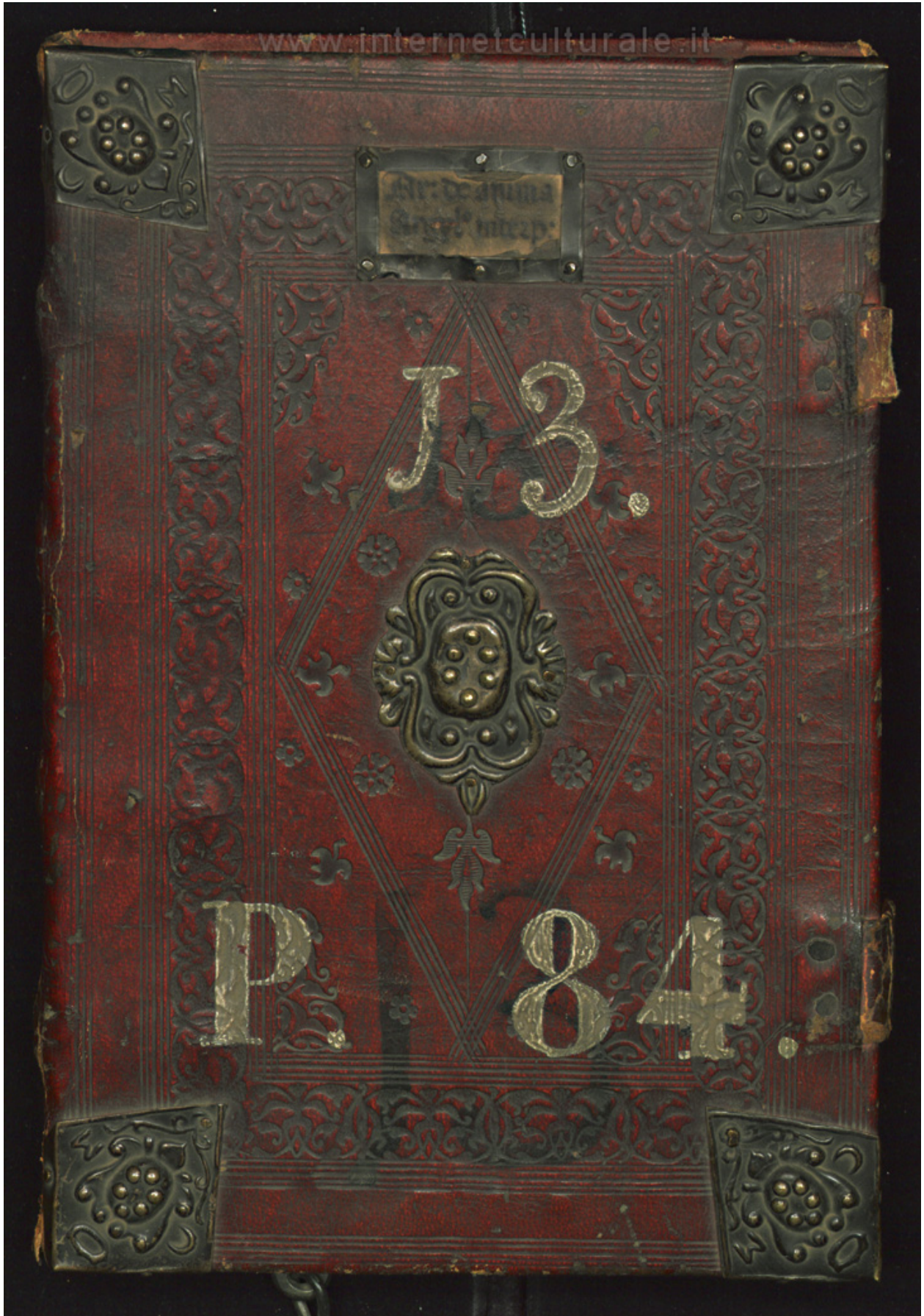
PREFATIO IOHANNIS AR.
GYROPILY COSTANTINOPOLITANI ADMAGNIFICVM
ET CLARISSIMVM VIRVM.
COSMAM MEDICEM IN LIBRVM ARISTOTILIS DE ANI.
MA EX GRECO IN LATINVM
AB IPSO TRADVCTV

M.

IOHANNES ARGYROPYLVVS CON
STANTINOPOLITANVS MAGHIFI
CO VIRO COSME MEDICI. S. P. DI
CIT. Hominem ut te non
preterit magnifice atq. ornatissime
cosma: non sua fortuito causa pro
creavit. Nec frustra iuribus mune
ribus: tam amplis tam preclaris tam adm
rabilibus ponaunt. Primum. n. ignoratio
nem sine dubio: secundum: stultitiam te
meritatemue procreantis nimirum signifi
casset ac indicasset. Quibus quid ab omnium
prestabilissimo magis exterminandum esse

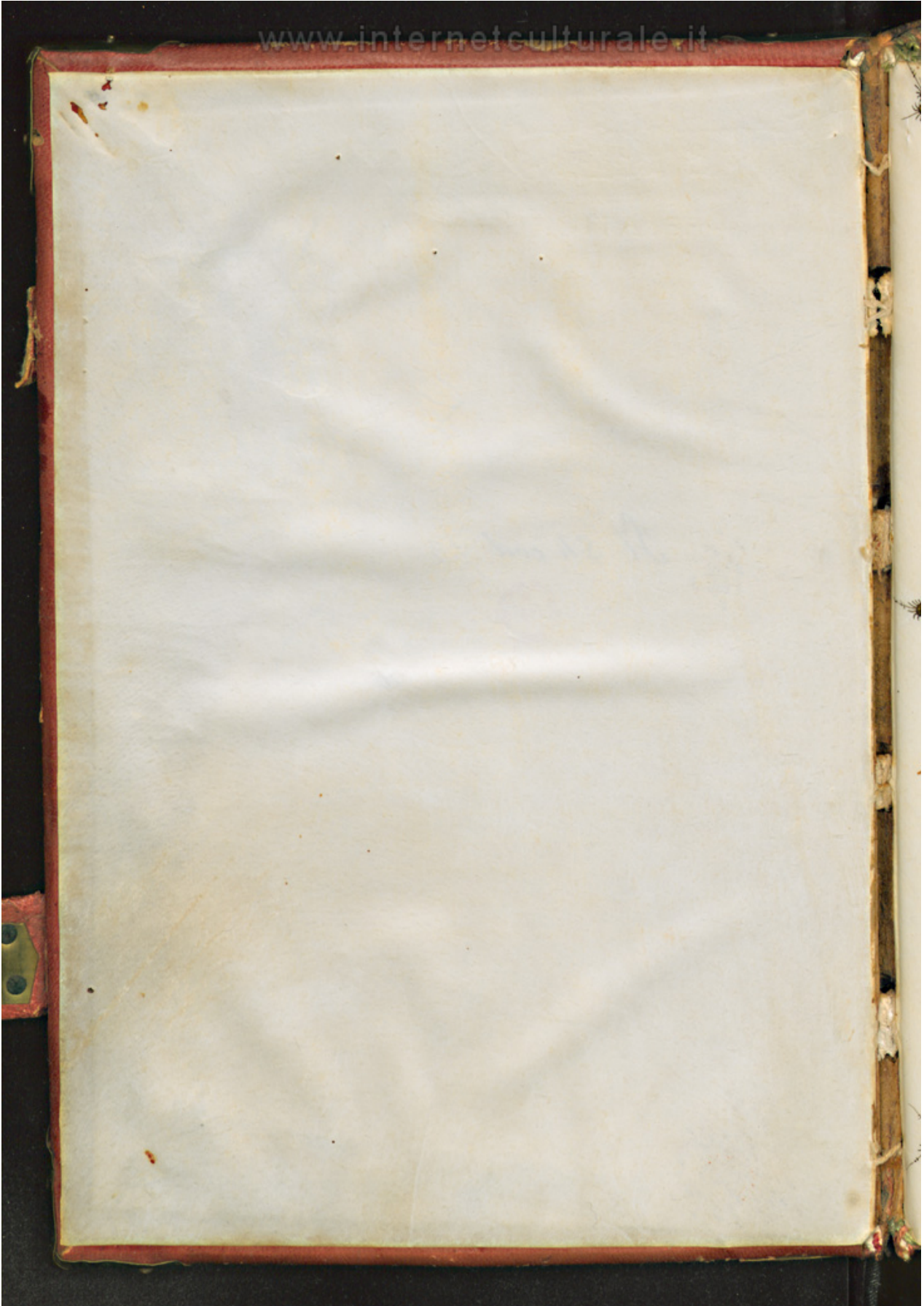

n. 209. / 16.

Plant. Gh.
Coo 13.

Pl 84 cod 13

PREFATIO IOHANNIS AR.
GYROPILY COSTANTINOPO-
LITANI ADMAGNIFICVM
ET CLARISSIMVM VIRVM.
COSMAM MEDICEM IN LIB-
RVM ARISTOTILIS DE ANI-
MA EX GRECO IN LATINVM
AB IPSO TRADVCTVM
M.

IOHANNES ARGYROPYLVVS CON-
STANTINOPOLITANVS MAGNIFI-
CO VIRO COSME MEDICI. S. P. DI-
CIT. Hominem ut te non
preterit magnifice atq. ornatissime
cosma: non sua fortuito causa pro-
creavit. Nec frustra viribus mune-
ribusue: tam amplis tam preclaris tam admi-
rabilibus ornauit. Primum. n. ignoratio-
nem sine dubio: stultitiam te-
meritatemue procreantis nimirum signifi-
casset ac indicasset. Quibus quid ab omnium
prestabilissimo magis exterminandum esse

uidetur. Quod si neq. forte neq. frustra:
fabrum qdem anulum: figulum aut olulam
unq. confecisse finxisseq. dixerimus: modo me-
tis integre saneq. simus: qui fieri potest: ut
uis animaduertendi diiudicandiue uis ulla
iure tribueretur: qui nec animaduersum
atq. prospectum esse: nec ob finem quenq. co-
fectum hominem ab effectrice rerum omni-
um causa censiissent. Omitto breuitatis cau-
sa cetera. Nature scilicet uim. Artis imbecilli-
tatem. prime nobilitatem mentis. infinitasq.
uires: ac opificis huiusce tenuem admodum
exiguamq. conditionem. quibus pspicitur: eo
non fortuito non frustra magis hominem
ortum esse: q. anulum olulamq. quo tam ar-
ti natura: q. rebus omnibus deus preest. Sed
si res eas tantum animaduertere uoluerimus:
ex quibus homo primo conficitur: facile sane-
ret quam querimus ueritas elucescet. Inspicia-
tur. n. ipsius diligenter corporis humani dis-
positio constructioe: quam adeo miro natu-
ra callidissimoq. artificio fabricata est: ut ni-
hil sit omnino: quod aut addi: aut mutari:
aut detrahi possit. Excogitetur animi substan-
tia. uires eius preterea muneraq. puestiget.

www.internetculturale.it

que qdem: tum multa: tum uaria diuersaq;
sunt: tum ordinem talem inter sese subeunt:
ut gradu quodam sineq; interuallo: aliud ex-
cellat aliud ac comitetur. Et .n. in homine
plures esse uariasq; uitas: ob animi munera
uiresq; complures: non dubitamus asserere.
quanq; unum id ipsum est: cui talis uarietas
attribuitur uite. Nam homo nutritur. In-
crementa suscipit. procreare potest. Sentit.
resq; sentiendo dissimillimas comprehendit.
Calorem inq; saporem odorem sonum colore.
Se ipsum item motu ciet interiore & suo. Quid
plura? Ipsa quoq; mentis uiuit conditione.
Honestum percipit. Rem familiarem constituit.
Ciuitatem gubernat. Veritatem discernit. De-
nuq; rerum omnium suiq; cognitionem con-
sequitur. Ac tandem ipsum omnium pfecti-
ssimum deum inspicit: eiusq; cognitionem
summa cum subtilitate complectitur. Que-
cum tam multa tamq; mirabilia sint: ordi-
neq; miro conficiantur: quis unq; sane men-
tis fortuito talem aut frustra dicet homine-
natum ortumq; fuisse? Eodem cum hec ani-
maduerto: (id aut sepe numero facere cosue-
ui:) mirari uehementer soleo: prunq; uires

atq. sapientiam mentis. que qdem non solum
segregatam a corpore mentem: nec uacantez
naturam anima procreauit: nec sensum
rationis expertem: sed mentem quoq. cum
ipso sensu corporisq. mole coniunxit. quod
sane non modo non fortuito frustraue: sed
neq. sine prudentia summa uiribusq. imme-
sis fieri potest. quorsum igitur hec pergunt
aut cur his affari te oportere continuo duxi:
Ut inde statim emergat ac patefiat: & eos qui
se se nimium neglexere: lucem hanc mala
fortuna frustra uidisse: et te summo stu-
dio fatiq. felici consecutum esse res omnis
eas: ob quas assequendas natura talis oritur
homo: et eo iam esse profectum atq. deduc-
tum: ubi tandem natura calcem humani
cursus: premiaq. collocauit atq. constituit.
Nam & utrunq. finem hominis es adeptus: una
cum uniuersis externis bonis: que qdez cui
absunt: obfuscare quoclammodo beatitudinē
soleant: & omnium hominum communi sen-
tentia: prima inter omnis obtines partes: atq.
adeo ut nemo sit homo: cedat modo liuor-
iniquus: omnisq. temeritas: qui qdem hac et
te posthabita: non conferendum te cum iis

www.internetculturale.it

hominibus censet: quorum usq. adeo fama ce-
lebratur & gloria: ut non bonorum hominū.
sed deorum honores non iniuria consequi ui-
deantur. Quid. n. boni non in te summum
intueri licet? Quis actus exercendus uirtutis:
non supremus abste fieri continueq. uidetur.
Inest tibi profecto summa prudentia. quare
cunctis uirtutibus tuus animus est imbut?
Assunt tibi facultates abunde. omnis affluen-
tia prosperitasq. fortune. Quare cuncta uir-
tutum actus abste semper proficiuntur.
neq. liberalitatis minus magnificentieue-
quicq. efficitur munus. Inest tibi preterea
ueri pspiciendi summa uis & facultas. qua
re pars altera mentis id est adepta profecto:
quo rerum contemplatur cum libet perspi-
citq. natural. finem igitur utrunq. comple-
xus est humane nature: ob quem homo ta-
lus a sua causa sicuti diximus procreatur:
in lucemq. uenit. quamobrem: te nunc for-
tunatum: te nunc felicem: te nunc beatū
appellare non immerito sine formidine li-
cet: & si soloni fortasse non placet. qui qdez
sine dubio si nunc adesset: teq. iam felicitate
humanam hoc pacto consecutū uidisset:

mutata statim sententia: ter te felicem ante
uitam exactam quater te dixisset beatum.
Est. n. iniquum: eum in uita non felicem esse
putare: qui felicitatem est consecutus: sum-
mum inq̄ hominis bonum: fixum atq; perpe-
tuum: quod qdem nulla ui prorsus: nulla te-
meritate fortunę unq̄ expirare dissolui po-
test. Hec cum ita sint: constetq; felicem
perinde atq; deum inter homines esse: quib;
te nos o uir felix: quibus tandem honorib;
quibus muneribus afficiemus ac prosequimur?
Nam & offerenda sunt omnino munera tibi:
& in offerendis muneribus adhibenda est dili-
gentia: ut honestas: ut decora: ut dignitas cō-
seruetur. Pareat igitur atq; offerat quisq; tibi:
quod sibi magis uidetur ad conseruandum
decora accedere. Mihi semper ea tibi sunt
offerenda: que iam pridem accommodata esse
dignitati tue putau: queq; offerre iustitui:
partimq; obtuli: genere quorum nihil tibi
perfecto gratius: nihil carius: nihil iocun-
dius: nihil deniq; accommodatius esse potest.
Quid. n. uir animi magni sibi oblatum ma-
gnifaciet unq̄: preter res eas: que continuo
suapte natura sineq; interuallo ad ipsam

www.internetculturale.it

assequendam humanam ducunt felicitatem:
qua quidem nihil omnino prestabilius ho-
mini posse contingere putat. Post librum
itaq. aristotelis naturalis auditus: eleganti⁹
causa tua traductum: tibiq. oblatum: libri
nunc eiusdem de anima traductum idem
tidem offero. preclarum & ipsum ut scis &
admirabile opus. quod quidem eo ceteris ope-
ribus naturalibus antecellit: quo scientia
anime: mentisq. humane cognitio: omni
scientie nature cognitioniue preest. Hinc
hominis sane natura perfecte perspicitur. Hinc
cognitionis lumen humane notum euadit.
Hinc scientia naturalis exactius: hinc mora-
lis philosophia tota percipitur. Hinc & immor-
talitas anime demonstratur: & mentes a
corporibus esse separate probantur: & philo-
sophia prima: sue processionis exordia su-
mit. Accipe igitur & hunc librum a me
tua traductum ut dixi causa felix. et stu-
dio tibi plege consueto. Inuenies saltem ut
puto nunc faciliores illas omnis sententias
cognitu: quas per obscuras olim interpretandi
modus ille simplex recedebat. Vale. Et si
quid tibi gratum siquid iocundum hoc pacto

subministramus: id omne vinculo benivolentiae
tribuas uelim. quod quidem me uirtutum
amatorem: tibi studiosissimo: ut par erat ue
hementer coniunxit.

ARISTOTILIS DE ANIMALIBUS LIBER PRIMVS
CIPIT PER DOMINUM IOHANEM ARGENTINUM PROPYLUM
EX GRECO IN LATINVM TRADVCTUM AD MAGNI
FILIIUM CLAUSII SIMONIS QUI VIRUS COSMO MEDICES

QUONIAM OMNEM SCIEN-
TIAM REM ESSE BO-
HAM ARBITREMUR
ac honorabilem & alia
alia magis ex eo talem
esse putemus quia vel
certior est uel rerum
est earum que magis prestabiles magisq.
sunt admirabiles: scientiam anime nimirum
ob hec utraq. non iniuria ponendam in pri-
mis esse censemus. Videtur autem & ad
ueritatem omnem ipsius anime cognitio
uehementer conferre: & maxime ad na-
ture scientiam. Est enim anima quasi princi-
pium animalium. Atque prospicere cogno-
scereque naturam eius & substantiam queri-
mus. Deinde ea que circa ipsam accidunt:
quorum quedam affectus ipsius esse pro-
prii: quedam animalibus & iam inesse com-
petereque uidentur. Verum enim pentus

per ipsam

omninoq, difficillimum est. fidem aliquam
de ipsa tandem accipere. Nam cum hec que-
stio communis sit etiam cum aliis rebus
compluribus. de substantia dico & quid est.
unus cuiusmodi fortasse modus: una uia q̄-
dam esse uidebitur: qua cognoscere q̄dam
sit unaqueq, possumus rerum: quarum
essentiam percipere uolumus: & p̄inde atq,
modus si unus existit: quo proprii rerum
demonstrantur affectus. Quapropter
querendum est: quenam sit illa uia: quis
ille modus unus: quo rerum essentie percipi
possunt. Qd̄ si non unus q̄dam atq, com-
munis ille sit modus: longe difficilior ipsa
tractatio fit. Oportebit. n. de unaquaq;
rerum accipere: quis ad unamquaq, modus
accommodabitur. Sin uero pateat illū
demonstrationem uel diuisionem uel q̄ā
quendam alium modum esse: complures
itidem difficultates erroresq, emergunt
in iis exquirendis: e quibus uniuscuiusq;
conficienda est definitio. Aliarum naq,
rerum alia principia sunt: ut numerorū
superficierumq;. Primum aut̄ fortasse
necessarium est diuidere atq, accipere

in quonam generum collocetur: quidq;
sit anima. Vtq; uidelicet sit substantia
an in qualitate. uel quantitate. uel in alio
quodam predicamentorum genere colloce-
tur. Deinde puestigandum est utq; eo-
rum subeat rationem. que potentia sunt.
an potius actus quidam existat. Non. n.
parum interesse uidetur. Consideran-
dum est preterea si partibilis sit. nec ne.
Et utq; eiusdem sit omnis anima speciei
an non. Et si non sit omnis eiusdem spe-
ciei: utq; specie tantum an & genere di-
fferat. Hunc. n. ii qui dicunt atq; que-
runt de anima de humana tantum que-
rere pscrutariq; uidentur. At cauendū
est ne nos pretereat utq; una sit eius
ratio ut animalis. an uniuersuiusq; sit alia
ratio: ut equi. canis. hominis dei. Ani-
mal aut uniuersale aut nihil prorsus
aut posterius est. Et quicquid itidem aliud
communiter predicatur. Item si nō plu-
res sint anime. sed partes: utq; animam
totam an partes querere prius oporteat.
Difficile aut est. id quoq; determinare que-
nam scilicet partes a quibus diuerse sint.

Item utrum ipsas partes an ipsarum partium operationes prius querere perscrutariq. oporteat. Intelligere uidelicet an intellectum: Et sentire an sensituum: Et eodem modo de ceteris. Quid si operationes prius sint inquirende: rursus profecto quispiam dubitabit: si obiecta prius sint inquirenda. Ut sensibile prius quam sensituum: & intelligibile quam intellectuum. Non solum aut ipsius quid est cognitio conferre uidetur ad perficiendas eorum causas accidentium que per se substantiis competunt: ut in mathematicis confert: quid est rectum: & quid curuum: uel quid linea: quid superficies: ad cognoscendum quot rectis angulis trianguli sunt equales. sed e conuerso & iam accidentia magnam afferunt opem ad illud percipiendum. Nam cum penes phantasiam de accidentibus aut omnibus aut pluribus rationem reddere possumus: tum aliquid & de substantia dicere poterimus optime. Omnis. n. demonstrationis principium definitio est. Quare patet eas omnes definitiones dialectice uaneque dictas ac assignatas esse: quibus non fit: ut accidentia percipian-

tur: aut de ipsis coniectura facilis habeat.
Est etiam de affectibus anime dubitatio. V-
trum uidelicet omnes communes sint cu-
eo quod habet animam: an sit & ipsius ani-
me proprius aliquis. Hoc. n. ipsum accipe
quidem necessarium est. Sed tamen accipi
facile nequit. Atq. complures sunt: quo-
rum sine corpore nullum aut agere aut
pati uidetur. Ut irasci: confidere: cupere:
omnino sentire. Maxime tamen intelli-
gere proprio simile est. Qd si hoc etiam
phantasia sit quedam: aut sine phantasia
non sit: nec istud esse sine corpore potest.
Si igitur operationum anime uel affectu-
um aliquis proprius sit ipsius: fieri potest
ut ipsa anima separetur. Sin uo nullus
sit eius proprius: non separabilis est. Sed
est de ipsa perindeatq. de recto. plura naq.
recto ut rectum est: competunt. Veluti
puncto pilam eneam tangere. Non tamen
ipsum unq. separatum tanget: quippe cum
semper aliquo cum corpore sit. Viden-
tur aut & omnes affectus anime cum co-
pore esse. Ira uidelicet: mansuetudo: timo:
misericordia: confidentia: gaudium: odium

Est. n. inseparabile.

7

deniq; atq; amor. Nam una cum his cor-
pus aliquid afficitur atq; patitur. Quod
qdem ita esse uel ex eo patet. Interdum
n. non irascuntur neq; timent: & iam si
se uehementes ipsis manifeste ue cause offe-
rant: adeoq; tales: ut aut ad iram prouo-
care possint aut imprimere metum. In-
terdum a paruis quibusdam mouentur
atq; exilibus: si feruet concitaturq; corpus:
& p inde se habet atq; cum afficitur ira.
Hoc aut magis ex eo patet: quia non nulli
nulla re penitus accidente: que qdem possit
terrere: nulloq; imminente periculo: ut
ii qui metuunt pturbantur atq; afficiu-
tur timore. Que si ita sint: patet affectus
rationes esse materiales. Quapropter & di-
ffinitiones ipsorum tales existunt. Irasci
naq; motus quidam talis est corporis aut
partis aut potentie: ab hoc: huius gratia.
Idcirco naturalis est: de anima uel omni
uel tali considerare. Diuerso aut mo-
do naturalis: & differendi artifex unum
quodq; istorum diffiniet. Nam alte ira
appetitionem esse dicet: doloris uicissim ad-
uersario inferendi: aut aliquid tale.

†

Alter sanguinis aut caloris circa cor existen-
tis feruorem ebullitionemue. Atq; alter
materiem: alter formam hoc pacto red-
dit & rationem. Hec. n. est ratio rei: quaz
neesse est si fuerit in tali materia esse.
Sic. n. & domus assignari diffinitio solet.
Nam quidam talem eius rationem assignat.
quod est tegmentum: quod quidem probi-
bere propulsareq; potest incommoditates
eas que tum a uentis tum ab imbribus
tum & ab estu fieri euenireq; solent. Qui-
dam dicit qd ex lapidibus lateribus lignis
ue constat. At alius formam in hisce po-
nit: horum dicendo gratia. Quis igitur
istorum est naturalis? Vtrum is qui ma-
teriam assignat & rationem ignorat: an
is qui solam rationem reddit & materiam
ipsam omittit: an is potius qui utraq; com-
plectitur? At illorum uterq; quis est?
At. n. constat neminem esse qui circa mate-
rie uersetur affectus non separabiles: & ut
non separabiles sunt preter ipsum philoso-
phum naturalem. Etenim naturalis cir-
ca omnia ea uersatur: que talis corporis
talisq; materiei sunt operationes atq; affect?

Circa autem ea que talia non sunt: non naturalis sed alius solet uersari. Atq. de non nullis qdem . . . . . considerat artifex forte: faber inq. uel medicus. De his autem que separabilia qdem non sunt: at tamen non ut affectus corporis talis: sed exhaustionem sumuntur: mathematicus. At ea que sunt separata & ut talia sunt: ipse primus philosophus contemplatur. Sed eo redeundum est: unde nostra defluxit oratio. Dicebamus aut. affectus anime non esse separabiles ab animalium naturali materia: ut tales existunt. nec ut separatur linea superficiesq.: sic iram & metum a subiecta sibi materia separari.

Tractatus unicus.
cap. primum.

Verum enim uero necesse est considerantes de anima & de iis dubitantes ac ambigentes que nos oportet procedentes inuenire atq. percipere: in medium eorum antiquorum afferamus opinionem qui de anima tractarunt aliquid atq. dixerunt. Ut ea qdem accipiamus que bene sunt dicta. ab his aut. caueamus que non bene recteq. dicta fuere. Initium autem inquisitionis hoc erit profecto congruum:

si prius posuerimus ea que maxime uidentur anime competere suapte natura. Animatum itaq. duobus his ab inanimato maxime differre uidetur. Motu uidelicet atq. sensu. A maioribus & nostris hec duo ferme de anima accepimus. Inquiunt n. non nulli animam id esse quod maxime primoq. mouet. Atq. existimantes fieri non posse ut id aliud quicq. moueat quod non mouetur: animam de numero eorum esse putarunt: que motu cientur. Quocirca democritus ignem atq. calorem ipsam censuit esse. Ex illis n. indiuiduis infinitis corporibus quibus infinitas figuras tribuit: rotunda dicit ignem & animam esse. Hec indiuidua corpora similia corpusculis esse que in aere ferri uidentur: in ipsis inq. radiis qui per fenestras ingrediunt & rerum elementa generandarum seminaq. totius esse nature dixit. Eadem & leucippus ille censebat. Horum igitur uti diximus corpora rotunda: ignem atq. animam asserunt esse: propterea quod maxime omnium figure tales ingredi penetrareq. totum corpus ceteraq. mouere

Anaxagoras

idem

democritus

anaxagoras

tam paruis quibus

leucippus

possunt: cum moueantur & ipse. Arbitran-
tur. n. animam id esse quod motum ani-
malibus prebet. Quapropter & respira-
tionem uiuendi rationem atq. causam esse
putant. Nam eo quod continet contrahē-
te corpora comprimenteue ac extrudēte
figuras eas que prebent animalibus motū:
quoniam nec ipse quiescunt unq̄. succur-
sum auxiliūq; respiracione fieri dicunt:
foris ingredientibus aliis figuris similibus
que q̄dem egredi prohibent ipsas que ī ani-
malibus insunt: id repellendo quod contra-
hit atq. premit: Et eousq; uiuere animalia:
quousq; id facere possunt. Videtur autē
& id quod a non nullis pythagoricis dici-
tur eandem habere sententiam. Qui-
dam n. ipsorum ea corpuscula que agitan-
tur in aere: quidam id quod illa mouet
ac agitat animam esse dixerunt. prop-
terea quod continue moueri uidentur:
& iam si nullus uentus penitus afflet.
Eodem feruntur & ii qui dicunt animam
id esse quod se ipsum agitat motu. Et
n. omnes hi motum uidentur putasse
maxime proprium esse anime. Et cetera

unincumb

pythagorici

sup primam

sup primam

quidem uniuersa per animam: hanc autē ex
se ipsa moueri. quoniam nihil uidebāt mo-
uere. quod non moueatur & ipsum.

Similiter & anaxagoras id quod mouet
animam esse dicit: & si quis alius censuit
uniuersum mentem mouisse. Non tamē
pinde penitus atq. democritus. Is. n. ani-
mam & intellectum simpliciter esse puta-
uit. Et. n. id quod uidetur. uerum esse di-
cebat. Quocirca recte dixisse carminibus
inquit homerum. Hector sic fortis uali-
da sine mente iacebat. Non igitur ut po-
tentia quadam circa ueritatem utitur me-
te ac intellectu. Sed idem esse animam
dicit & intellectum. Anaxagoras autē mi-
nus de ipsis explanat. In plerisq. n. recti bo-
niq. mentem causam esse dicit. In nō nul-
lis autē idem mentem & animam esse.

Nam in animalibus uniuersis tam prestabili-
bus q̄ minus & prestabilibus mentem inesse
dicit. At mens tamen & intellectus. cui
tribui prudentia solet. non uniuersis simi-
liter animalibus quin & neq. cunctis homi-
nibus inesse uidetur. Omnes igitur ii q̄
ad animalis respexere motum. maxime

Anaxagoras

idem

tam paruis q̄ ma-
gnis:

motuum animam esse putarunt.

At qui cognitionem animaduverterunt ipsi
ac sensum quibus res cognoscit & sentit: ii
dicunt animam principia rerum esse.

Empedocles

Empedocles

Atq; qui plura principia faciunt: hec ipsa
qui uo unum id ipsum animam esse cen-
sent. Empedocles. n. ex elementis qdem
uniuersis ipsam constare censet. Tamen &
unumquodq; istorum animam esse putat.

Dicit enim.

Terram nam terra: lympha cognoscim⁹ undaz.

Aethere quin ether: ignis dignoscitur igne.

quin & amore amor: ^{ae} tristi discordia lite.

Plato

Eodem & plato modo animam in timeo
ex elementis constare censet. Simili naq;
eius quoq; sententia cognoscitur simile Et
res ex principis sunt. Similiter deter-
minatum est ab eodem: & in iis que de phi-
losophia dicuntur. Animal qdem ipsum
ex ipsius unius idea formaue & ex longitu-
dine prima & latitudine profunditateue
constare. Cetera uo simili modo. Item
& alio pacto. Intellectum qdem esse unū.
Scientiam uo duo. Est. n. ipsa tantum ad
unum processio. Superficiēi pretereā

numerum: opinionem. Solidi sensum. Ipsi
nāq. numeri forme ipse & principia dice
bantur. Atq. sunt ex elementis. Res uō
partim intellectu: partim scientia: partim
opinione: partim sensu diiudicantur. Atq.
hi numeri: forme rerum existunt.

Cum autē anima motiuum & cognitiuum
esse uideretur: quidam utrunq. complexi
sunt: atq. animam numerum esse se ipsuz
mouentem asseruerunt. Omnes tamen
de principis que & quot sunt inter se se
dissentire uidentur. Atq. maxime qdem
ii qui corporea putant esse: ab iis dissen
tunt qui incorporea ponunt. Minus au
tem ab his ii qui composuerunt & ex u
trisq. principia rerum assignauerunt.

Dissentiunt item de multitudine eorūde.
quidam. n. unum quidam plura principia
dicunt esse. Atq. ut de principis seferūt
sic de anima & determinauerunt. Non
n. absurdum est inter primorum natura
mouendi causam collocare. Quapropter
ignis quibusdam esse uidetur. Is. n. sub
tilissimarū est partium & longe magis q̄
elementa cetera incorporeus. Mouetur

democritus

item: & cetera primo mouet. Democritus autem & subtilius dixit: cum assignauerit: cur est istorum utrunque. Dixit. n. intellectum & animam idem esse. Atque id esse de numero primorum indiuiduorumque corporum. Motiuum autem esse: ob subtilitatem partium & figuram. Figurarum uero omnium mobilissimam rotundam asserit esse: Talesque esse intellectum & ignem.

anaxagoras

At anaxagoras uidetur quidem aliud animam: aliud intellectum mentemue dicere: quemadmodum & antea diximus. Ut tamen utrisque, prouideatur, una natura.

Verum mentem principium maxime omnium ponit. Solamque rerum omnium ipsam simplicem & non mixtam & puram esse sinceramque dicit. Atque eidem principio hec utraque tribuit. Cognitionem inquam & motum: quoniam dixit: hoc uniuersum mentem mouisse. Thales & uidetur ex his que tradita memorie sunt: motiuum quoddam animam ipsam esse putasse: siquidem dixit: magnetem habere animam: quoniam mouet ferrum. Diogenes autem sicut & alii quidam: aerem ipsam cen-

thales

diogenes

fuit esse: quoniam hunc subtilissime sub-
stantie principiumq; rerum esse putauit.
Idcirco cognoscere atq; mouere animam di-
xit. Hoc qdem cognoscere: quo primum
existit: & ex hoc ipso cetera constant. Hoc
aut esse motiuum: quo subtilissimum est.
Heraclitus quoq; principium aut animam
esse: quippe cum exalationem ex qua ce-
tera dicit constare: & maxime incorpo-
reum esse: & semper fluere: atq; id quod
mouetur: eo quod motu cietur cognosci
censeat. Moueri aut res uniuersas & ipse
& alii complures arbitrabantur. Simi-
li modo & alcmeon de anima putasse uide-
tur. Dicit. n. ipsam immortalem esse ex
eo quia similis ipsis immortalibus est.
quod qdem ideo dixit ipsi competere: quia
semper mouetur. Mouentur. n. & res ipse
diuine continue semper. luna uidelicet: sol:
stelle totumq; celum. Quidam & magis
importuni animam aquam esse dixerunt.
ut hippo. Qui qdem ad hanc sententiam
ratione feminis uidetur esse compulsus: q
nam omnium semen humidum est. Et
n. redarguit eos qui sanguinem animam

heraclitus

alcmeon

hippo

democritus

critias

antharses

maximus

aristoteles

stales

epicurus

diogenes

asserunt esse: quoniam semen sanguis nō est: quod qdem est anima prima. Sūt & qui sanguinem ipsam esse dixerunt: q̄ de numero & critias fuit: sentire maxime proprium anime esse putantes. Quod q̄ fieri propter naturam sanguinis crediderunt. Ita omnia elementa preter terrā iudicem habuerunt. Hanc aut nemo tribuit anime: nisi quis ipsam dixerit ex omnibus elementis constare: aut omnia esse. Ut igitur in summam omnia redigamus: tribus his omnes animam: motu uidelicet: sensu incorporeoq; diffiniunt. quorum unumquodq; reducitur ad principia rerum ut patuit. Quapropter & ii qui cognitione diffiniunt animā aut elementum: aut ex elementis faciunt ipsam: similiter omnes preter unum dicentes. Inquiunt. n. simile simili sibi cognosci. Atq; cum uniuersa cognoscat ac percipiat anima: ex uniuersis rerum principis ipsam constare dicunt. Quibus igitur placuit unam causam elementumq; unum ponere rerum: ii animam & unum: aut uidelicet ignem aut aerem esse ponunt.

Qui uero plura rebus principia tribuunt:
 si plura quoque dicunt animam esse. So-
 lus autem anaxagoras mentem passione uaca-
 re dicit: & nihil prorsus cum ceteris
 habere commune. Verum cum talis sit: quod
 pacto cognoscet & quam ob causam nec
 ille dixit: nec ex dictis percipi potest. Item
 qui contrarietates in principis faciunt:
 si conficiunt animam & ex contrariis.

anaxagoras

Qui uero tantum alterum ponunt contra-
 riorum: calidum scilicet aut frigidum
 aut aliquid huiusmodi, si similiter & anima
 unum istorum asserunt esse. Quapropter
 & nomina quoque sequuntur. Nam si qui
 calorem animam esse dicunt: inde inqui-
 unt ipsum uiuere ductum nominatumque
 fuisse. Et si rursus qui frigidum illam
 esse autumant: animam inde nuncupata
 ob respirationem & refrigerationem asse-
 runt esse. Hec igitur sunt que de ani-
 ma tradita sunt a maioribus nostris: & he-
 sunt iidem cause: ob quas illi talia de ipsa
 dixerunt.

Considerandum est autem primum de mo-
 tu. Nam fortasse non solum falsum

est substantiam anime talem esse: qualem
ii dicunt / qui animam id asserunt esse /
quod se ipsum mouet aut mouere potest:
sed & iam unum id esse quoddam uidetur /
ex iis que nequeunt esse: motum uidelicet
ipsi inesse atq. competere. Quod igitur
non necessarium sit id omne moueri qd
mouet / olim iam diximus & probauimus.
Cum aut omne quod motu cietur dupli-
citer moueatur (aut .n. per aliud aut p
se mouetur: per aliud autem id omne mo-
ueri dicimus: quod est in eo quod motu
cietur: ut nauigantes: hi naq. non p inde
atq. nauis mouentur: hec .n. per se moue-
tur: illi motu cietur: quia sunt i eo quod
motu cietur: quod qdem ita esse patet ex
partibus: motus .n. proprius pedum est am-
bulatio: qua mouentur & homines: tunc
aut is motus non inest ut patet in nauiga-
tibus) : Cum igitur inq id quod mouet /
bifariam dicatur moueri: consideremus
nunc oportet de anima: si per se moueatur:
motusq. particeps sit. Cum itaq. quatuor
sint motus: latio scilicet: alteratio: accretio
atq. decretio: aut istorum uno aut pluribus

aut omnibus ut patet mouebitur. Qd si
non per accidens moueatur: natura sane
motus inerit ipsi. At si hoc sit: locus & iam
eidem identidem competet. Omnes .n. iam
dicti motus in loco sunt. Qd si substātia
sit anime: se ipsam motu ciere: non per
accidens inerit ipsi motus: ut inest albedi
ni ceterisq; similibus. Mouentur .n. & ipsa.
Verum per accidens: quippe cum corpus id
moueatur: cui res tales insunt. Quapropter
& locus nullus istorum existat. At erit
anime sine controuersia locus: si natura
motus competat ipsi. Item si natura mo
tu cietur: ui quoq; moueri potest. Et si
ui mouetur: & natura moueri potest.
Eodem modo de quiete quoq; dicere possumus.
In hoc .n. natura res quiescere solet: in quod
suapte natura mouetur. In hoc pari modo
ui plane quiescit: in quod ui pulsa moue
tur. At qui motus erunt anime uiolen
ti quietesue: nec si fingere uolumus assi
gnare facile possumus. Item si sursum
mouebitur: ignis erit. Si deorsum: terra.
hisce nāq; corporibus hi motus competunt.
Eadem est & de medijs corporibus ratio.

Item cum uideatur anima corpus mouere:
rationi consentaneum est: uisc motibus
ipsum mouere: quibus & ipsa mouetur.
Quod si id sit: conuertendo uere quoq; di-
cere possumus: eo uidelicet ipsam motu
cieri: quo mouetur & corpus. At ratio-
ne corpus mouetur. Quare mutabitur
& anima p̄indeatq; corpus. Et aut tota
aut partibus locum mutabit ac trans-
feretur. Quod si fuerit: fieri quoq; potest:
ut egressa rursus corpus ingreduatur.
Ex quo fiet: ut animalium ea que morte
obierunt resurgant. At. n. motu per
accidens ab alio quoq; mouebitur. Ani-
mal. n. in pelli potest. Non aut oportet:
cui penes essentiam competit a se ip̄o
moueri: id ab alio motu cieri: nisi p̄ acci-
dens quemadmodum nec quod per se uel
propter se bonum est: id ob aliud oportet
aut alterius esse gratia. Animam autē
si mouetur: a sensibilibus quispiam dicit
moueri. Preterea si mouet se ipsam
anima: & ipsa quoq; mouetur. Quare
cum omnis motus exitus atq; remotio sit
cuius quod motu cietur: ea ratione qua

motum

motum subit: anima nimirum ex sua sub-
 stantia remouetur ex utroque: nisi se ipsam
 per accidens moueat. At motus ut in-
 quiunt: ipsi per se penes substantiam in-
 est. Quidam autem asserunt animam id
 corpus in quo est eodem mouere modo
 quo & ipsa mouetur. Ut democritus. q
 qdem pindeatq; philippus comicus dicit.
 Ille namq; dedalum aut ligneam uenerem
 confecisse: que qdem motu mouebatur
 argenti uniu: quod in illam infudit. Et
 democritus pari modo pilas indiuisibiles
 secum trahere corpus totum atq; moue-
 dicit ex eo: quia nunq; ipse quiescut si ap-
 te natura desinuntq; moueri. Hos
 autem ipsum interrogabimus: si quietem q
 id ipsum faciat unq;. At quonam pacto
 quietem faciet: difficile est dictu: uel po-
 tius dici minime potest. Omnino aut
 anima non sic mouere uidetur animal:
 ut inquit ipsi. Sed electione quadam
 cognitione ue. Eodem autem modo ti-
 meus q; animam corpus mouere dicit.
 Mouere .n. ipsam ex eo censet atq; asserit
 corpus: quia mouetur. q est ad ipsuz

connexa. Opifex. n. ut dicit ex elemētis
ipsam iam constitutam numerisq; distinc-
tam sonoris ut insitum sonoritatis atq;
concentus habeat sensum: & uniuersum
feratur consonis lationibus: rectitudinem
coegit atq; reflexit in circulum. Et cum
unum in duos diuisisset atq; ex uno duos
fecisset circulos: duobus in punctis con-
iunctos: rursus unum in septem orbis di-
uisit. proinde quasi lationes ipsius celi:
mouiones sint anime: quibus ipsa mouet.
Primum igitur non recte dicitur anima
magnitudinem esse. Nam animam uni-
uersi talem ipse uult esse: qualis est ea
que mens & intellectus uocatur. Non qua-
lis est sensitua nec qualis est desideratiua.
quippe cum harum motus non sit ut pa-
tet conuersio. Intellectus aut unum est
& continuus perinde ac intellectio. Intel-
lectio uero eadem est: cum intellectus cō-
ceptibus. Sed hi nimirum unum hoc sūt:
quod alius deinceps post alium est: & ut
numerus se se habent: non ut moles & ma-
gnitudo. Quocirca nec intellectus hoc
pacto continuus est. Sed aut partibus

penitus uacat: aut non est ut magnitudo
 continuus. Atq; si magnitudo sit: quo
 pacto quacunq; sua intelliget partium:
 siue ille sint magnitudines: siue & punc-
 ta: si hec quoq; partes appellare oporteat.
 Nam si puncto: puncta uero sunt infinita:
 patet quod nunq; ptransit. Sin magni-
 tudine: sepius uel infinities idem intelli-
 get. At uidetur & semel intelligere posse.
 Qd si sat est: quauis partium tangere: qd
 oportet aut orbe uersari: aut omio ma-
 gnitudinem ipsum habere. Qd si necesse
 est ipsum intelligere toto tangentem cir-
 culo: quis est ipsius per partes tactus. Itē
 quo pacto uel impartibili partibile: uel
 impartibile partibili intelligere poterit.
 Necessē est autem intellectum esse circulū
 hunc. Intellectus nāq; motus intellectio
 est. Circuli uero conuersio. Si igitur
 intellectio conuersio sit & circulus is in-
 tellectus erit profecto: cuius talis cōuer-
 sio intellectio est. Quid preterea semp
 intelliget. Oportet. n. ipsum aliquid in-
 telligere semper. quippe cum conuersio sit
 perennis atq; perpetua. Enimuō cōstat

intellectionum agendarum rerum terminos & fines existere. omnes. n. alicui sunt gratia. Speculatiue quoq. rationibus identidem terminantur. Et rationum aliam diffinitionem aliam demonstrationem esse patet. Demonstrationes aut. & ex principio sunt: & fines habent quodammodo ratiocinationem aut conclusionem. Qd si non terminantur: at saltem non ad principium redeunt. sed medium extremumq. semper sumentes recte progrediuntur. At conuersio rursus ut patet ad principium redit atq. reflectitur. Diffinitiones q. finite sunt omnes ac terminate. Itē si sepius eadem conuersio fit: idem sepius intelligere oportebit. Item intellectio quiescens magis & statui q. motui similis esse uidetur. Eodem modo & ipsa & iam ratiocinatio. Atq. nec beatum id est: quod non facile sed uolentium existit. Quod si motus non sit ipsius substantia preter naturam sane mouebitur. Laboriosum est & iam conuinctum esse cum corpore nec absolui ab eo posse: & maximoq.

fugiendum: quippe cum melius sit intellec-
tui non esse cum corpore: quemadmodū
& dici solet & complures plane cōsentiūt.
Causa preterea cur celum conuertitur nō
uidetur ex dictis illis emergere. Hec enim
anime substantia causā conuersionis exi-
stit: sed per accidens hoc modo mouetur
ut patet anima: nec & iam corpus. Sed
anima corpori potius motionis est causā.
At uō neq. dicitur ita melius esse. Et
tamen oportebat ideo deum animam or-
be uersari facere: quia melius est ipsi mo-
ueri q̄ stare. & hoc pacto moueri q̄ alio
modo. Verum enim cum huiusce ^{modi} cōn-
sideratio magis aliis accommodetur ser-
monibus: eā nunc omitamus. Illud in-
super absurdum euenire uidetur tā huc
sententie q̄ & compluribus aliis que dicun-
tur de anima: quod coniungunt quidez
animam cum corpore ponuntq; ipsam
in eo. Et tamen nihil prorsus determināt:
quam ob causam scilicet & quomodo se se
habente corpore: quāq; propinquitatem
ad ipsam habente: quod tamen necessariū
esse uidetur. Nam ob propinquitatē hoc

qdem agit: illud aut patitur. & hoc rursus
mouetur: illud aut mouet. Quorum ni-
hil sane quibusuis inter se se competit.
At illi dicere qdem quale quid sit ipsa ani-
ma enituntur. De suscepturo uo corpore
nihil penitus dicunt atq, determinat. pro-
inde quasi fieri possit: ut queuis anima
sine ullo discrimine quoduis corpus ingre-
diatur: ut pythagoricorum dicunt fabu-
le. At animantis tamen cuiusq; corp^s
propriam speciem habere formamq; uidet.
perinde igitur dicunt atq, si quispiam ar-
tem fabrilem fistulas ingredi dicat. Et
enim ars qdem instrumentis anima uo
corpore utatur oportet. **E**st autez
& alia quedam opinio de anima tradita.
Credibilis qdem compluribus non minus q
ulla earum que de ipsa dicuntur. Reproba-
ta tamen & iis rationibus que in commu-
nibus sermonibus fiunt. Animam eniz
harmoniam quandam inquit esse.
Harmoniam nanq, temperationem ee com-
positionemq, contrariorum dicunt. Et cor-
pus ex contrariis compositum esse.
Vez. n. harmonia qdem ratio quedaz eoz

existit que sunt p̄mixta uel compositio.
Anima aut̄ neutrum est istorum ut patet.
Item harmonie q̄dem non est mouere. Ani-
me aut̄ id maxime omnes simpliciter tri-
buunt. Accommodatiuſ aut̄ harmonia
de sanitate atq. omnino de uirtutibus cor-
poris q̄ de anima dici potest. Atq. manife-
stissimum id erit profecto: si operationes
atq. affectus anime in aliquam harmoniā
reducere enitemur. Accommodare nanq.
p̄difficile est. Item in duo respicientes
harmoniam dicere consueuimus. Et maxi-
me q̄dem earum magnitudinum compositi-
onem que motum habent positionemue:
cum adeo sunt conuincte: ut nihil eius-
dem generis inter se se suscipere possint.
Hinc aut̄ & rerum rationem mixtarum.
At neutro profecto modo consentaneum
est rationi harmoniam animam appella-
re. Atq. partium corporis compositio:
facilis est admodum inquisitionis. Com-
plures nāq. compositiones sunt ut patet &
uarie partium. Cuius igitur partis aut
quo pacto intellectum aut sensitiuum aut
appetitiuum compositionem esse putare

oportet. Similiter absurdum est sane mixtionis quoque rationem animam esse putare. Non enim elementorum mixtio rationem habet eandem in carne & ossibus ceterisque corporis partibus. fiet igitur ut animas complures habeat animas & per totum quod corpus: si partes quidem uniuersae corporis ex elementis consistunt permixtis: ratio uero mixtionis: harmonia sit ut inquit animaque. Id etiam quispiam & ab empedocle non iniuria petet. Vnumquodque namque membrorum aliqua ratione dicit esse confectum. Vtque igitur ipsa ratio sit anima an potius aliquid aliud existens anima preter rationem in ipsis membris atque partibus insit. Item utque cuiusuis mixtionis sine ullo discrimine causa sit ipsa concordia an eius que ratione conficitur. Et utque ipsa concordia ratio ipsa sit an aliquid aliud preter rationem ipsam existat. Hec igitur tales dubitationes habere uidentur. Vtque si anima diuersum ac aliud a mixtione sit uti diximus: cur una cum ratione carnis ceterarumque partium animalis tollitur anima. Insuper si non unaqueque par-

tium animam habeat: si non sit anima ra-
tio mixtionis: cur quelibet corrumpitur
anima decedente. Ex his igitur que di-
cta sunt: patet animam nec harmoniam
esse posse: nec item orbe uersari. per acci-
dens tamen ut diximus moueri potest:
& se ipsam mouere. Mouetur naq. cor-
pus in quo est. Mouetur aut ut patet ab
anima. Alio uo modo fieri nequit ut
ipsa moueatur penes locum ac agitetur.
At. n. rectius de hoc ipso quispiam ad illa
respiciens dubitabit: putabitq. ipsam mo-
ueri. Dolere naq. dicimus animam: gau-
dere: confidere: timere: insuper irasci: sen-
tire: ratiocinariq. que quidem omnia mo-
tus esse uidentur. Quapropter ipsam
quispiam existimabit moueri. Vex id
non necessarium est. Nam & si q. maxi-
me dolere uel gaudere uel ratiocinari
motus est: uel potius — moueri: tamen
moueri ab anima est. Irasci naq. aut ti-
mere: est hoc modo moueri cor. Ratiocina-
aut aut tale forsitan est: aut aliqd ali-
ud. Atq. quedam istorum fiunt: cum
aliqua penes locum moueantur: quedam

cum aliqua alterentur. Quenam uero sint illa & quomodo fiant alia ratio est. Dicere autem animam irasci uel timere simile est: atque si quispiam animam texere dicat aut edificare. Nam melius est fortasse dicere non animam sed hominem anima miserari uel discere uel ratiocinari. Idque non quasi motus in illa sit. Sed nonnunquam quidem usque ad illam: non nunquam uero ab illa. Veluti sensus quidem ex hisce. recordatio autem ab illa ad eos motus uel status: qui sunt in ipsorum sensuum instrumentis. Intellectus autem aduenire uidetur: substantia quaedam existens & non corrumpi. Nam ab ea maxime que senectute fit obfuscatione corrumpetur. Hunc autem inde fit atque in sensuum instrumentis. Et. n. si senex talem acceperit oculum qualis est iuuenis uiderit sicut & iuuenis. Quare senectus fit non quia anima quicquam est passa. sed quia id in quo est aliquid passum est. quemadmodum in ebrietatibus & in morbis fieri solet. Et ipsum igitur intelligere ac speculari marcescit alio quodam intus corrupto. Ipsum autem passione uacat.

Racocināi uō & amare aut odisse non sunt illi
us affectus. sed habentis illud. ea ratione. qua
illud habet. Quapropter & hoc corrupto. nec
recordatur. nec amat. Non. n. erat illius.
sed ipsius communis. quod quidem perit.
Intellectus aut diuinius quid fortassis exi
sit & passione uacat. Quod igitur fieri non
potest. quo moueatur anima. p̄spicuum iā
ex dictis euasit. Qd si omnino non motu
cietur. patet nec a se ipsā motu cieri.

Atq numerum animam esse dicere se ipsuz
motu cientem: multo longius q̄ ea que di
cta sunt a ratione distare uidetur. Nam
iis qui id asserunt. ea primum impossibilia
que emergunt ex motu. deinde propria
quedam ex eo quod dicunt ipsam nume
rum esse eueniunt. Quo nāq. modo uni
tatem que moueatur. itelligere oportet:
& a quo & quonam pacto: cum impartibi
lis sit & nullam habeat differentiam. Si
n. motiua sit atq. mobilis: diuersam ipsam
esse dissimilemq. oportet. Item cū lineam
qdem motam superficiem facere dicant:
punctum aut lineam. unitatim & motus
erunt continuo linee. Punctum. n. unitas

est: positionem habens. Atq. numerus anime
iam alicubi est: positionemq. habet. Item
si quis a numero numerum uel unitatem
auferat: alius relinquatur numerus. At
plante multaq. animalium uiuunt diui
sa: & eandem animam specie uidentur ha
bere. Preterea nihil differre uidebitur:
animam unitates esse dicere: aut corpuscu
la parua. Et n. si puncta fiant ex demo
criti pillulis: modo maneat quantitas: erit
in ipsis aliud qdem quod mouet: Aliud id
quod mouetur: sicut in magnitudine. No
n. quia magnitudine differunt aut parui
tate: id ipsum quod dictum est accidit.
Sed quia subeunt quantitatem. Quocir
ca necesse est aliquid esse: quod ipsas unita
tes mouebit. Qd si id quod in animali
mouet: anima est: & id quod in numero
mouet: anima est. Quare anima no est
id quod mouet & quod mouetur. Sed id qd
mouet dumtaxat. Item qui fieri potest
ut anima unitas sit: Oportet. n. si sit: ipsi
us ad ceteras aliquam differentiam esse.
At unici puncti quenam preter positionez
esse differentia possit? Si igitur unitates

punctaue que sunt in corpore diuersa sūt
ab unitatibus anime atq. punctis: erunt
unitates in eodem profecto loco. Punctuz
n. anime: locum occupabit corporis pun
cti. Atq. quid obstabit ac prohibebit ut
si duo puncta sint simul in eodemq. loco: &
plura quoq. duobus existant ac infinita.
Quorum . n. locus indiuisibilis est. & ipsa in
diuisibilia sunt. Qd̄ si ea puncta q̄ sūt
in corpore sint ipse numerus anime: uel
si numerus punctorum que sunt in corpo
re sit ipsa anima: cur non omnia corpora
animam habent. Nam in cunctis puncta
esse uidentur: & q̄iam infinita. Item
qui fieri potest ut separentur ac absolua
tur a corporibus anime: siq̄dem linee non
diuiduntur in puncta. fit igitur uti
diximus ut partim idem n̄ dicant cum
nisce: qui corpus quoddam subtilium par
tium animam esse dixerunt. partim pro
prium ipsos comitetur absurdum. ex eo q̄a
corpus inquit ab anima moueri p̄inde
atq. democritus. Nam cum anima sit
in omni corpore sentiente: necesse est in eo
dem duo corpora esse: si anima corp̄ aliquod

esse ponatur. Et horum igitur sententia
qui quidem animam numerum esse censent:
fit ut in uno puncto plura sint puncta: aut
omne corpus habeat animam: si non nume-
rus quisq; alius atq; diuersus a punctis ipsi⁹
corporis superueniat. fit & ut animal a
numero perinde moueatur: atq; democri-
tum diximus id ipsum moueri censere.
Quid. n. interest paruas dicere pilas moue-
re animal aut unitates magnas: aut uni-
tates omnino que agitantur motu. V-
troq; naq; modo necesse est ipsas ex eo mo-
uere animal quod ipse motu cidentur.
Iis igitur qui motum ac numerum in alli-
gnanda anima coniunxerunt: hec que di-
cta sunt absurda: & item alia huiusce ^{modi} plu-
ra eueniunt. Non. n. solum fieri neq;
ut talis sit anime diffinitio: sed nec etiam
ut accidens ipsi competere potest. Quod
quidem ita esse patebit: si quis ex hac ratione
operationes atq; affectus anime conabitur
reddere. Cogitationes uidelicet: sensus: uo-
luptates: dolores & cetera istiusmodi. Nam
ut prius diximus: neq; uaticinari quidem
ex ipsis facile possumus. **T**ribus autem

traditis modis: quibus antiqui diffiniunt ani-
mam: duos iam reprobauimus. Et quas ha-
bet utraq. sententia dubitationes contrarie-
tatesq. pene diximus. Et ea scilicet: que ma-
xime motiuum ipsam esse ex eo ponit: qua
se ipsam mouet: Et ea que corpus ipsam subti-
lissimarum partium: aut magis q̄ cetera in-
corporeum esse censet. Restat igitur
tertius modus: eaq. sententia: que ipsam asse-
rit ex elementis constare: quam quidem dein-
ceps consideremus oportet. Atq. patet
ob hoc ex elementis animam constare non
nullos dixisse: ut sentiat ea que sunt: & re-
rum unamquaq. cognoscat. At hanc sen-
tentiam multa profecto comitantur absur-
da: que quidem minime fieri possunt. As-
serunt. n. simili cognoscere simile: quasi ani-
mam res ipsas esse ponentes. Vex non ele-
menta sunt solum: ut patet: sed preter ea
multa sunt & alia: quin potius infinita
fortasse numero: que quidem ex ipsis con-
stant & componuntur. Sit igitur ea
cognoscere sentireq. animam: ex quibus illo-
rum unumquodq. componitur. At totum
ipsum compositum: quo cognoscet queso uel

sentiet. Ut quid sit deus uel homo uel os
uel caro & ceterorum compositorum unum
quodq. similiter. Non. n. unumquodq;
istorum est ipsa elementa. quouis se se habe
tia modo. sine ullo discrimine. Sed ex ip
sis unumquodq. conficitur ratione quadam
compositione. quemadmodum & empe
docles. os ex elementis constare censet. Di
cit enim.

Ceperat ante duas tellus instillima uasis:
Aeris atq. aque partes vulcanus & ipse
Quatuor ex octo iunxit. qf candida nata
Ossa ferunt.

Nihil igitur elementa profunt: si sint in ani
ma. nisi rationes & insint & compositio.

Unumquodq. n. cognoscet simili. os autem
aut hominem non cognoscet profecto: nisi
ipsa & iam insint. Hoc aut non opus est
de iis esse dicere. que fieri nequeunt. Quis
n. ambiget unq. si lapis uel homo uel equ
us insit in anima: & bonum similiter & no
bonum: & de ceteris identidem rebus.

Item cum id quod est multipliciter dici so
leat: (quoddam. n. substantiam. quoddam
quantitatem aut qualitatem aut aliquid

+

aliud enumeratorum iam predicamentorū
significat:) utrum ex uniuersis anima con-
stet an non. At non uidentur commu-
nia omnibus esse elementa. Ex his ne igitur
solis constat que substantiarum sunt
elementa. At quo pacto ceterorum quam
unumquodq. cognoscit. At dicent unius
cuiusq. generis elementa propria atq. prin-
cipia esse ex quibus anima constat. Erit
igitur ipsa & quantitas & qualitas & sub-
stantia. At fieri nequit ut ex quantitatis
elementis substantia sit & non quantitas.
Eos igitur qui censent animam ex uniuersis
constare, hec & huiusmodi cetera co-
mitantur. Absurdum est & iam simile
quidem a simili non pati dicere: simile uero sen-
tire simili: simileq. cognoscere simili puta-
re atq. asserere. deinde sentire pati quod-
dam esse moueriq. censere & intelligere si-
militer & cognoscere. Atq. multas dubita-
tiones ac difficultates empedoclis habere sen-
tentiam: corporeis scilicet elementis & sibi
similibus cognosci res singulas: testatur id
quod experientia late patet. partium. n. ani-
malium corporum ee que sunt simpliciter

terree: ut ossa: nerui: pili: nihil sentire
uidentur. Quare neq. sibi similia. At oportebat tamen. Item unicuiq. principio
rum maior ignoratio q̄ cognitio nimirū
inerit. Vnumquodq. n. cognoscet unum:
multa aut ignorabit. cetera uidelicet om
nia. Fit & empedoclis eadem sententia: ut
deus sit omnium amentissimus: quippe cū
ipse solus unum elementorum non compre
hendat: ipsam discordiam inq̄. mortalia
uō cuncta cognoscant: cum ex uniuersis
singula constent. Preterea dicat oportet
omnino: quam ob causam non habent ani
mam omnia: cum omne quod est aut ele
mentum sit: aut ex elemento uno uel plu
ribus uel omnibus constet. Necesse est. n.
omne quod est aut unum quid aut que
dam aut uniuersa cognoscere. Item du
bitabit non iniuria quispiam: quidnam id
sit: quod ipsa continet atq. unit. Elementa
nāq. materiei similia sunt. Atq. presta
bilissimum id esse patet quod continet q̄
quid id tandem sit. At nequit esse q̄q̄
prestabilius anima: quod q̄dem dominetur:
& magis etiam intellectu. Maxime nāq.

rationi consonum est hunc omnia precessi
sse: & prestantissimum omnium & natura
dominum esse. Illi autem elementa res om
nis & uniuersa que sunt precedere censent.
At. n. nemo prorsus de omni anima dixit:
nec eorum qui censent ipsam ex elemētis
ideo constare quia cognoscit sentitq; ea que
sunt: nec & eorum qui maxime motiuuz
ipsam asserunt esse. Non. n. omnia mouē
tur que sentiunt. Sunt. n. animalium
non nulla: que quidem non penes locum
motu cientur. Et tamen hoc solo motiuuz
anima uidetur animal agitare. Similitē
& eorum qui tam sensitiuum q̄ intellectu
ex elementis conficiunt: nemo animā om
nem complectitur. Viuere nāq; uidentur
plante. At expertes sunt tamen & sensus &
motus. Animalium quoq; complura sunt
que mente rationeq; uacant. Qd̄ si quis &
hec illis concesserit intellectumq; partem
aliquam esse posuerit anime & identidem
sensitiuum: neq; sic de omni anima nec de
ulla tota dicere uidebuntur. In hoc eo
dem errore uidetur esse & ea sententia q̄
carminibus orphicis fertur. Dicit enim

orpheus animam ferri uentis: & ex toto in
gredi respiratione. Id aut̄ nequit ipsis ac
cidere plantis: nec quibusdam itidem anima
lium: quippe cum haud uniuersa respiret.
Quod quidem eos preterit: qui talia de ani
ma censuere. At uo si conficere animam
ex elementis oporteat: non ex uniuersis
continuo conficienda esse uidetur. Altera
naq. pars contrarietatis sufficiens est se
ipsam oppositamq. discernere. Recto. n. &
ipsum rectum ut patet & obliquum co
gnoscimus. Regula naq. iudex est utriq.
At obliquum nec sui plane nec recti iudex
existit. **S**unt & qui in toto uniuersa
so pmixtam ipsam inquirunt esse. Quocir
ca forsitan & thales omnia plena deorum
esse putauit. Hoc aut̄ dubitationes habet
non nullas. Quam. n. ob causam anima
in aere quidem cum insit uel igne non
facit animal: in mixtis aut̄ facit: preserti
cum illis uideatur esse prestantior.
Queret & quispiam quam ob causam anima
ea que est in aere prestabilior est ac im
mortalius ea que in animalibus inest.
Vtrinq. aut̄ quedam emergunt: que qdem

absurda sunt & rationis metas egrediuntur.
Nam ignem aut aerem animal esse dicere: ra-
tionis egreditur fines. Et asserere rursus
animalia non esse: cum insit in ipsis ani-
ma absurdum est sane. Videntur aut
ideo putasse in his animam esse: quia to-
tum suis cum partibus eiusdem est speciei.
Quare necesse est ipsos & animam dicere ei-
dem esse cum partibus speciei: si animalia
ex eo fiunt animantia: quia in ipsis ali-
qua pars continentis recipitur. Quod si
aer qdem discriptus eiusdem est speciei:
anima aut est dissimilium partium: pa-
tet quod alia qdem ipsius pars inest: alia
non. Necesse est igitur ipsam aut
similium esse partium aut non in quacūq;
totius inesse parte. Patet igitur ex dictis
neq; cognitionem ex eo competere anime
quia constat ex elementis: neq; recte ve-
req; dici motum eidem inesse. **At**

. Cap^m. Secundū .

quoniam cognoscere sentire opinari itez
cupere deliberare & omnino appetitiones
ipsius anime sunt: motus quoq; penes lo-
cum animalium ab anima fit: & item
accretio status atq; decretio: queret utiq;

quispiam utq; horum unumquodq; toti a-
nime competat & nos intelligamus & sen-
tiamus & moueamur: ceterorumq; unum-
quodq; agamus patiamurq; tota an aliis
alia partibus? Ipsum preterea uiuere
utq; in horum aliquo uno an in pluribus
an in omnibus consistat an sit eius ali-
quedam & iam causa? Atq; sunt qui di-
cunt ipsam esse partibilem: nosq; alia eius
parte intelligere alia cupere censent.
Quid igitur ipsam continet animam: si par-
tibilis sit? Non n. corpus: quippe cum
e contra potius uideatur corpus anima
continere. Quapropter & egressa dissol-
uitur corpus atq; putrescit. Si igitur
aliquid aliud ipsam contineat unumq;
faciat: illud erit potissimum anima. At
oportebit de illo & iam querere: utq; unū:
an multarum sit partium. Atq; si sit
unum: cur & animam continuo non di-
cimus unam esse? Sin partibile: rursus
ratio queritabit quidnam sit id quod illud
& iam continet? Atq; hoc pacto fiet in in-
finitum abitio. Dubitabit & quispiam
de partibus eius quam unaqueq; potentia

in corpore habeat. Nam si anima tota totum continet corpus oportet & unāquāq; & iam partem corporis continere. Id aut simile est impossibili. Quam n. partium corporis intellectus aut quo cōtinebit partem fingere quoq; difficillimum est. aliquam partem.

Videmus aut & plantas diuisas uiuere. Et animalium anulosorum non nulla tāq; animam & si non unam numero tamen specie eandem habentia. Et n. utraq; partium & sensum habet: & quodam in tempore penes locum mouetur. Nec est absurdū si non pdurant. Instrumenta nāq; non habent: ut naturam suam conseruent. Sed nihilominus omnes in utraq; partiū insūt anime partes. Atq; iste anime eiusdem inter se se & cum tota sunt speciei. Inter se se qdem: quia non separabiles sunt. Cum tota aut anima: quia ipsa diuisibilis est.

Videtur aut & id principium quod inest in plantis anima quedam esse. Hec n. sola communis est & plantis & animalibus. Atq; hec qdem a sensitiuo principio separat. Sine aut ipsa nihil est prorsus: quod habeat sensum.

LIBER SECVNDVS.

Tractatus primus

Capitulum primum.

ICTIS IGITVR. IISCE
que a maioribus de anima no
bis tradita sunt. redeamus rur
sus oportet: atq. enitamar ue
lut ab initio determinare qd
anima sit. & quenam sit eius communis
maxime ratio. Dicimus itaq. substātiā
genus unum quoddam eorum que sūt ut
patet existere. Atq. huius aliud ut materiā
quod qdem per se non est hoc aliquid. Aliud
formam & speciem: qua qdem iam hoc ali
quid dicitur. Et tertium id quod existit
constat atq. componitur. Est autē mate
ria qdem potentia: forma uō actus atq;
pfectio. que qdem bifariā dicitur: Quedam
n. est ut scientia: quedam ut speculatio.
Maxime autē corpora uidentur esse substan
tie: Et ipsorum ea magis que naturalia sūt.
Hec n. ceterorum corporum principia sūt.
Naturalium preterea corporum quedam ha
bent uitam quedam non habent: sed ea ua
cant. Vitam autē dicimus nutritionem.

accretionem atq. decretionem: que qdem per
id ipsum fit. quod uiuere dicitur. Quare
corpus omne naturale particeps uite: substa
tia est: & ita substantia ut composita.

Atq. cum id quod habet uitam sit corpus:
corpusq. tale quale iam diximus: corpus
ipsum profecto non erit anima. Corpus
naq. non est de ratione eorum que sunt in
subiecto. sed ut subiectum potius est & ma
teries. Necesse est igitur animam substa
tiam esse perinde atq. formam corporis na
turalis. quod qdem potentia uitam habet.
Substantia uo actus est & pfectio. Talis igitur
corporis est perfectio atq. actus. Sed cum
perfectio atq. actus bifariam dicatur ut di
ximus: quidam. n. est ut scientia quidam
ut speculatio: patet animam actum esse pin
de atq. scientiam. Nam ex eo quod anima
est: & somnus est & uigilia. Atq. uigilia q
dem cum speculatione: somnus aut cum
habitu scientiaue sine operatione: similem
subit nimirum rationem. Altera aut alte
ram in eodem: scientia uidelicet speculatio
nem generatione precedit. Quapropter
anima primus est actus pfectioq. corporis

naturalis; potentia uitam habentis. Et talis
plane ut partes ipsius sint instrumenta.
Enim uero partes quoq; plantarum instrumē
ta sine controuersia sunt. quibus uideantur
penitus simplices esse. folium .n. tegmē est
teste putaminisue; & nuclei fructusue: te
sta atq; putamen. Radices preterea uicem
subeunt oris. Vtriusq; nāq; trahitur alimentū.
Si igitur commune quid de omni anima
sit dicendum: ipsa perfectio prima primq;
actus est corporis naturalis: cuius partes sūt
instrumenta. Idcirco nec querere oportet
si unum sit anima atq; corpus: sicut
nec ceram & figuram nec omnino materię
cuiusq;: & id cuius existit materies. Nam
cum unum & esse multifariam dicantur:
actus est id quod proprie unum est pro
prieq; existit. Vniuersaliter igitur dixi
mus quidnam anima sit. Est .n. substātia
que qdem in ratione consistit. Id autē est
essentia corporis huiusce^{modi} rātioq; formalis.
Et p inde sane atq; siquid instrumentorum
artis naturale corpus esset: ceu securis. Eius
nāq; substantia: formalis esset ipsius securis
ratio. Idq; esset anima: qua separata non esset

ulterius ut patet securis: nisi tantum equi-
uoce nomineq. At nunc est securis. Non. n.
talis corporis essentia ratioq. formalis est ani-
ma. Sed naturalis ut diximus talis quod in
se motus statusue principium insitum ha-
bet. Atq. id quod dictum est: in partibus q.
talis corporis inspicere licet. Nam si oculus
esset animal: eius tum anima uisus ipse ni-
mirum esset. Hec est. n. ut patet oculi sub-
stantia que qdem in eius ratione consistit.
Oculus autem est materies uisus: qui cum de-
fecerit: non ulterius erit oculus: nisi nomine
tantum: & pindeatq. lapideus: uel & pictus.
Id igitur quod de parte dictum est: ad totū
corpus uiuens accommodare oportet. Est. n.
inter ipsa similis ratio. Nam ut pars se se ha-
bet ad partem: sic totus sensus ad totum sen-
situum corpus: ut talis est rationis. Nō
est autē id potentia uiuens: quod abiicit ani-
mam eaq. uacat. Sed id quod ipsam habet.
Semen nō fructusue: id nimirum est: quod
potest tale corpus euadere. Ut igitur inci-
sio uisioq.: sic est uigilia actus. Et ut uisus
rursus instrumentiq. uis: sic est anima actus.
Corpus autē est id: quod ut diximus potētia

unt. Neq; ut pupilla inuisq; oculus est: sic
anima & corpus est animal. Animam igitur
non separabilem esse a corpore: uel partes
ipsius non nullas si partibilis sit: non obscurum
esse uidetur. Non nullarum .n. corporis par
tium: patet non nullas anime partium ac
tum esse. Nihil tamen uetat ut aliquae par
tium sint separabiles anime: propterea qd
corporis nullius sint actus. At obscurum
est: nec dum patet: si perinde corporis ani
ma sit actus: ut gubernator actus est na
uis. Hoc igitur pacto per figuram deter
minatum descriptumue de anima sit. *cap. 4.*

A Tenim cum ex ignotis qdem: magis
aut notis nobis: fiat id nobis notum:
quod est manifestum ac notius ratio
ne: emendum est rursus hoc pacto de ipsa
anima tractare. Rationem .n. diffinitiuam
non solum quod est significare: ut complu
res dicere diffinitiones uidentur: sed & in ipa
causam inesse ac apparere oportet. Huc au
tem diffinitionum complures quasi conclu
siones esse uidentur. Veluti quid est quadra
tio? Confectio figure laterum equalium an
gulorumq; rectorum: equalis altera ex parte

longiori figure. Atq. diffinitio talis: cōclusio
nis occupat locum. At ea que quadratiōe
inventionem esse medie dicit: ipsius rei profe
cto causam ut patet assignat. Dicamus
igitur hinc considerationis sumentes inuicē
animatum ab inanimato uita seungi. Atq.
cum multifariam uiuere dicatur: & iam si
unum tantum istorum insit: uiuere illud
dicimus. Ut intellectus sensus motus penes
locum & statum. Et item motio penes nutri
mentum & accretio decretionē. Quapro
pter & uniuerse plante uidentur uiuere: q̄
pe cum uideantur in se ipsis uim habere ta
lem atq. principium: quo penes contraria lo
ca tam incrementa q̄ decrementa suscipiūt.
Non .n. sursum q̄dem accrescunt: deorsum
aut non. Sed ad utraq̄, similiter differentiā
& omni ex parte semperq̄, nutriuntur: &
eousq̄, uiuunt quousq̄, possint alimentum
accipere. Atq. hec q̄dem uis a ceteris seun
gi separariq̄, potest. Cetera aut in ipsis mor
talibus ab ista nequeunt separari. Quod q̄dez
in ipsis perspicitur plantis: in quibus nulla
prorsus ut patet alia preter hanc anime uir
tus atq. officium inest. Viuere igitur ob hoc

de

principium uiuentibus competit. Animal
aut̄ est ob sensum primo. Nam & ea que nō
ciantur motu nec mutant locum sensum
aut̄ habent: non solum uiuere sed & anima
lia dicere nuncupareq; solemus. At uō sen
suum numero: tactus primo cunctis anima
libus inest. Atq; ut uegetatiuum a tactu sen
suiq; omni: sic a ceteris tactus separari sensi
bus potest. Eam aut̄ partem anime uegeta
tiuam dicimus esse: cuius & plante partici
pes sunt. Verū animalia cuncta tangendi
sensum habere uidentur. Atq; quam ob cau
sam istorum utrūq; fit: postea dicemus ac
explanabimus. Hunc eousq; tantum dica
tur: quod anima principium est eorum que
dicta sunt & his est diffinita. Vegetatiuo
scilicet: sensitiuo: intellectuuo: & motu. V
trum aut̄ horum unumquodq; sit anima
an anime pars: & si pars: utq; hoc pacto ut
fit separabilis non modo ratione: sed & loco:
de non nullis qdem uidere discernereq; facile
possumus. Non nulla uō difficultatem ac
dubitationem habent. Nam ut in plantis nō
nulle diuise partes senuncteq; uidentur uiue
re: quasi plantarum anima actu quidem in

unaquaq; planta sit una: potentia uō plures:
sic & in alia uidemus anime differentia fie-
ri: cum inciduntur animantium ea q̄ anu-
losa uocamus. Vtraq; nāq; partium & sensus
habet: & motu penes locum cietur. Qd̄ si sen-
sum habet: & imaginationem & appetitum
& habet. Vbi nāq; sensus existit: ibi dolor &
adeſt atq; uoluptas. At ubi sunt hec: ibi ne-
cessario appetitus & inest. De intellectu uō
speculatiuaq; potentia non dum patet. Sed
uidetur hoc anime genus esse diuersum.
Idq; solum p̄indeatq; perpetuum a corruptibi-
li serungi separariq; potest. Ceteras aut̄ anime
partes: separabiles q̄dem non esse ut quidam
asseruerunt: ex iis que diximus patet. Ra-
tione uō differre non obscurum esse uide-
tur. Sensitiui nāq; ratio diuersa est a ratio-
ne principii opinandi: siq̄dem diuersa sūt
sentire ac opinari. Et unumquodq; dictorū
similiter. At uō quibusdam animalium
cuncte partes ut patet insunt: quibusdam
non nulle. Sunt & quibus una tantum in-
esse uidetur. Atq; hec diuersitas differentiam
animalium facit. Quam aut̄ ob causam
ita fit: postea p̄scrutabimur. Eadem & circa

sensus fieri sane uidemus. Quedam .n. omnes: q̄-
dam aliquos: quedam unum dumtaxat habere
uidentur. Tactum inq̄ ipsum: qui q̄dem est om-
nium maxime necessarius. Quoniam autē
id quo uiuimus quoue sentimus: bifariam di-
citur & p̄indeatq̄. id quo scimus: & id item
quo sani sumus atq̄. ualemus: quoddam .n.
scientiam: quoddam animam dicimus: q̄ppe
cum utroq̄. scire dicamus: Et aliud sanitatez:
aliud partem corporis aliquam uel totum di-
cimus corpus: atq̄. horum utrūq̄. tam scientia
q̄ sanitas. forma. quedam & species est & ra-
tio: & tanq̄ actus suscipientis: scientia quidem
scientis: sanitas autē sani: actus .n. agentium
in eo quod patitur atq̄. disponitur inesse ui-
detur: anima autē id est ut patet: quo ui-
uimus quoq̄. sentimus ac intelligimus primo:
ipsa profecto ratio quedam erit & forma: sed
non ut materies atq̄. subiectum. Nam cum
substantia tripliciter dicatur ut diximus:
est quedam .n. forma. quedam materies. quedaz
id quod ex utrisq̄. componitur: Et materia
q̄dem est ut patet potentia: forma autē actus:
cum igitur uti diximus substantia dicatur
trifariam: animansq̄. id fit: quod ex utrisq̄.

corpore scilicet & anima constat: corpus profecto non est actus anime: sed ipsa corporis al cuius est actus. Idearco recte admodum putant n. quibus anima nec esse sine corpore: nec corpus aliquod esse uidetur. Est. n. ipa non corpus qdem: sed corporis aliquid: & in est ob hoc in corpore: atq. in corpore tali: non in quouis sine discrimine ullo. quemadmodum ueteres ad corpus ipsam accommodabat: nihil prorsus determinantes: quodnam illud uidelicet & quale sit corpus: non recte qdem. presertim. cum non uideat quoduis sine ullo discrimine quocumq. suscipere. Atq. hoc pacto cum ratione fit sane. Actus. n. uniuscuiusq. est in eo quod est potentia: & in propria materia suapte natura fieri solet. Animam igitur pfectionem quandam eius & actum ac rationem esse: quod potentiam habet ut huiusce ^{modi} sit: ex iis que diximus innotescat.

Animantium aut quibusdam omnes insunt anime potentie dicte. quibusdam non nulle. Sunt & quibus uita tantum inesse uidetur. Atq. potentias anime diximus has: Nutritiuum uidelicet: sensitiuum: appetitiuum: penes locum motiuum: atq. itel.

Tractat^o secundus
Cap. unicum.

lectiuum. Et plantis qdem nutritiuum inest
dumtaxat. Ceteris aut & id ipsum & sensi-
tiuum. Qd si sensitiuum inest: & appetiti-
uum & iam inest. Nam appetitus quidem
cupiditas est & ira & item uoluntas. Ani-
maha uo cuncta unum saltem ex sensibus
habent: tactum uidelicet ipsum. Atq. cui
sensus inest: ei uoluptas & & dolor inest. &
uoluptarium id percipit atq. molestum. Qui-
bus aut hec insunt: ea cupiditatem & iam
habent. Hec est. n. appetitio uoluptarij.
Alimenta preterea sensum habent. Tactus. n.
sensus est alimenta. Nam siccis & humidis
& calidis item & frigidis aluntur animalia
cuncta: quorum ut patet sensus tactus est
pceptiuus. Ceteris aut sensibilibus per accidens
nutriuntur. Nihil. n. conuocat ad alimentu:
sonus & color & odor. Sapor aut unum est ex
is que tactu pceptiuntur. At uo fames si-
tisue cupiditas est. Sicci qdem & calidi fa-
mes. frigidi uo & humidis sitis. At sapor: ho-
rum quasi quoddam est condimentum. Veru
hec declaranda posterius sunt. Nunc eousq;
fit dictum: qd cum animalia tactum habeant:
eis appetitus & inest. De phantasia uo non

liberum inest
miranti qd

patet. Sed de hoc postea consideremus oportet.
Nonnullis insuper animalium penes locum mo-
tuum & inest. Et aliis ratiocinativum item
ac intellectus. Ut hominibus & siquid sit ali-
ud tale: uel & prestabilis. Perspicuum igitur
est unam anime rationem esse p̄indeatq; figu-
re. Hec n. ibi figura ulla preter triangulum
est: & ea que deinceps sunt collocata: nec hic
anima ulla preter eas quas diximus. At ut in
figuris una communis ratio fore potest: que
cunctis quidem figuris accommodabitur:
nullius autem erit figure propria ratio: sic &
inanimabilis dictus fieri potest. Quapropter
ridiculum est & in his & in ceteris rebus com-
munem querere rationem: que quidem nullius
eorum que sunt erit propria ratio: nec penes
propriam cuius accommodabitur & indivi-
duam speciem: rationem eam omitentes diffi-
nitionemue: que cuilibet hoc pacto compete-
re accommodariq; potest. At uo quemad-
modum in figuris sic & in anima fit. Nam
tam in figuris q̄ in animantibus in eo quod de-
inceps est collocatum: id inest potētia: quod
illo prius existit. In quadrato naq; triangu-
lus & in sensitivo uergetativum inest ut

patet. Quapropter in singulis querendum est:
quenam sit cuiusq. anima. Ut quenam sit
anima plante: que bestie: que deniq. homi-
nis. Quam aut. ob causam sic se se habent de
inceps: considerare oportet. Sensitivum naq.
sine uegetatiuo non est. At a sensitiuo uege-
tatiuum in plantis seungitur. Rursus sine
tactus sensu: nullus ceterorum sensiuum est.
At ipse tactus sine ceteris ut patet existit.
Complura naq. sunt animalium que neq.
uisum nec auditum nec sensum habent odo-
ris. Et eorum item que sentiunt: quedam ha-
bent penes locum motiuum: quedam no ha-
bent. Extrema aut atq. minima: rationem
habent & mentem. Quibus n. mortalium
inest ratio: us insunt continuo & cetera cu-
sta. At quibus unumquodq. illorum inest:
us non omnibus inest & ratio. Sed quedaz
phantasia & uacant. quedam hac sola uiuit.
De intellectu no speculatiuo alia ratio est.
que cum ita sint. patet horum cuiusq. ra-
tionem anime maxime rationem propriaz
esse. *Tractatus tertius. Cap. p̄mu*
Necessè est aut. cum qui de his considera-
tionem facturus est: quid sit unūq. q.

istorum accipere. Deinde querere p̄seruariq.
de iis que sequuntur ac comitantur. Q̄d si
dicere oporteat quid unumquodq. istoruz
sit: ut quid sit intellectuū uel sensitiuū
uel nutritiuū: antea dicendum est: quid
nam sit intelligere: quid sentire. Nam actio
nes operationesue. potentiis uiribusq. prio
res sunt ratione. Quod si ita sit: obiectaq;
priora sint illis: atq. oporteat de ipsis prius
considerare: primum profecto de obiectis
hac ipsa de causa: de alimento scilicet: de sen
sibili: de intelligibiliq. determinare oportet.
Quare de alimento de generationeue primo
dicendum esse uidetur. Vegetatiua nāq. ani
ma & ceteris inest: & prima est & maxime
communis anime uis & potentia: qua q̄dez
cuncta uiuentia uiuunt. Cuius sunt opera
tiones officiaue: generare: nutrimentoq. uti.
Hęc. n. operatio maxime omnium operationū
uiuentibus est naturalis: uiuentibus inq. uis
que sunt perfecta: nō mem̄ queq. non sine
semine oriuntur: unumquodq. scilicet horū:
alterum sibi simile procreare: animal uideli
cet animal: plantaue plantam. ut sint semp
hoc pacto: conditionemq. subeant quoad pos

bris capta:

sunt diuinam. Id. n. ipsum appetunt uniuersa:
gratiaq. ipsius omnia agunt: quecumq. secundū
naturam agunt. Duplex est autē id: causa cui
cetera fiunt. Et id. n. quod acquiritur: tale
est: & id item cui fit illud ac comparatur.
Cum igitur semper esse conditionemq. diui-
nam subire continuatione nequeant animā
tia: fieri. n. nequit: ut corruptibilem q̄q̄
idem unumq. numero semper p̄maneat: ut
unumquodq. potest: sic eternitatis conditio-
nisq. diuine particeps est: aliud q̄dem magis:
aliud autē minus. p̄manetq. non ipsum: sed
tanq̄ ipsum. non numero q̄dem sed specie-
tantum unum. Est autē anima corporis
causa principiumq. uiuentis. Atq; cum mul-
tifariam hec dicantur: anima pari modo tri-
bus determinatis modis causa est. Nam est
ea causa: a qua motus effluit ipse. Est & ea:
cuius gratia cetera fiunt. Est ut forma pre-
terea corporum animatorum substantiaue.
Atq; causam ut substantiam animantium esse:
inde perspicuum fore potest. Causam nanq;
cunctis essendi: formam ipsam atq; substantiaq;
esse patet. At uiuere uiuentium est esse. cu-
ius q̄dem causa est ut constat atq; principiū

anima. Item actus eius quod est potentia :
ratio eiusdem existit. At anima uiuentis
est corporis actus. patet & animam esse ca-
usam: ut id gratia cuius cetera fiunt. Nam
ut mens: sic & natura alicuius gratia facit.
quod quidem ipsius finis existit. Atq; tale est
in ipsis uiuentibus anima: & secundum natu-
ram. Vniuersa namq; naturalia corpora tam
animalium q̄ & iam plantarum: ipsius anime
sunt instrumenta. Quo fit ut ipsa sint ani-
me sine controuersia gratia. Duplex est au-
tem id uti diximus: causa cuius cetera fiunt.
Est. n. & id quod acquiritur: & id item cui
fit illud ac comparatur. At uero constat
animam id & esse: a quo primum penes lo-
cum effluit motus. Verū hec uis non uni-
uersis inest uiuentibus. At tamen fit p̄ ani-
mam & alteratio & accretio. Sensus. n. alte-
ratio quedam esse uidetur. Sentitq; nihil q̄d
non habeat animam. eadem est & de accretio-
ne decretionue ratio. Nihil. n. incrementa
naturaliter decrementaue suscipit: quod quidem
non nutriatur. Et nihil item nutritur: quod
non uite particeps sit. Atq; hac in parte
sententia empedocli est posthabenda. qui quidem

hoc non recte dixit ac addidit. Ideo scilicet incrementa plantas suscipere: tum in radicibus infra: tum in ramis & supra: quia terra deorsum suapte natura: & ignis sursum idem pergit. primum namq. non recte accipit in plantis differentias dictas: infra uidelicet atq. supra. Non. n. eadem sunt omnium rerum & uniuersi supra & infra. Sed quam habent rationem in animalibus caput: eam obtinent in plantis radices: si instrumenta diuersa uel eadem: operationibus officij ue dicere asserereq. oportet. Deinde quid est: quod continet terram ignemue: cum in contraria loca feruntur. Distrahentur. n. profecto: nisi aliquid sit: quod qdem ipsa prohibeat atq. detineat. Qd si sit aliquid: id non elementorum. quicq. ut patet: sed anima nimirum erit. Quo fit: ut ipsa sit augendi causa nutriendue: non elementa quemadmodum ille putabat. Sunt autem quibus ignis natura: causa simpliciter nutriendi ac augendi uidetur esse. Ipse namq. solus omnium corporum aut elementorum nutrir ac augeri uidetur. Quapropter & in plantis & in animalibus putabit qspia

ignem id ipsum esse quod operatur. Verum non ita est. Sed cum comitetur causam: est ob id ipsum quodammodo non simpliciter causa. Sed talis est potius anima. Nam ignis quidem accretio: in infinitum progreditur: & consq; fit quousq; fit combustibile. At eorum omnium que natura constant: est terminus tam magnitudinis quam accretionis & ratio. Hec autem anime sunt: non ignis: & rationis formeque potius quam materie. *c. 4.*

Cum autem eadem vis anime sit & nutriendi & generandi: primum de alimento determinare necesse est. Hec enim a ceteris potentis hoc opere munereque seungitur. Videtur itaque contrarium esse contrario nutrimentum. At non cuilibet quod vis. Sed id ei quorum alterum ex altero non solum mutuo generatur: sed incrementa & suscipit. Plura namque contrariorum fiunt quidem ex se se mutuo. Sed non a suis omnia contrarius incrementa suscipiunt. Ut ex egroto fit sanum. At non nec illa modo eodem sibi mutuo nutrimentum esse videntur. Sed aqua quidem alimentum est igni. Ignis autem non nutrit aquam.

Atq; hec inter simplicia corpora maxime talia
esse uidentur: ut alterum alimenti: alterum
eius quod nutritur subeat rationem. Vez
.n. is locus dubitationem habere uidetur.
Sunt .n. qui dicunt simile simili nutrir:
quemadmodum & accrescere. Quibusdam
aut non hec sententia: sed contraria placet.
censentq; non simile simili sed contrario
sicuti diximus contrarium ali. Et .n. fieri
nequit ut a simili simile patiatur. Alimen
tum aut mutatur atq; digeritur. Mutatio
nemue rerum omnium in oppositum uel in
medium esse constat. Preterea nutrimentum
qdem aliquid patitur ab eo quod alitur. Hoc
aut ab alimento non patitur quicq; quem
admodum nec a materia faber sed materies
ut patet a fabro: qui quidem ex ocio muta
tur tantum ad operandum atq; agendum.
At .n. interest plane si nutrimentum sit id
quod ultimo tandem adiungitur atq; addi
tur an non hoc sed id quod primum in
greditur. Quod si utrunq; qdem sit alimen
tum: alterum tamen digestum: alterum in
digestum sit nutrimentum: utroq; profecto
modo & contrario scilicet contrarium & si

simile simili nutriri uere dicere licet. Nam si
ut indigestum sumatur: contrario cōtrariū
alitur. Sim ut digestum: simile simili nimi-
rum hoc pacto nutritur. Quare patet illos
utrosq. partim recte: partim non recte dicere
atq. sentire. Cum autē nihil nutriatur: quin
habeat uitam: animatum id erit profecto cor-
pus: quod alitur: ea uidelicet ratione: qua ani-
matum existit. Quapropter & nutrimentū
ad animatum per se refertur: & non per acci-
dens. Atqui diuersa est alimenti ratio: ut
nutrit ac auget. Nam ut animatum est
quantum quoddam: auget. Ut est hoc aliqd
& substantia: nutrit. Conseruat. n. substan-
tiam animantis. Et est eousq: ipsa res anima-
ta: quousq: nutritur. Efficere preterea gene-
rationem potest & ortum: non eius qdēz quod
alitur. sed eius quod est tale: quale est ipsum
quod alitur. iam. n. est ipsius substantia. Et
nihil se ipsum generat: sed conseruat. Qua-
re tale qdem anime principium: uis est ea
que conseruare potest rem eam: que ipsam
habet: ea uidelicet ratione: qua talis existit.
Alimentum autē ad operandum preparare ui-
detur. Quocirca res talis alimento priuata esse

minime potest. At uo cum hoc in officio tria
sint hec necessarioq. concurrant: id scilicet
quod nutritur: & id quo nutritur: & tertiu
id quod nutrit: id quidem quod nutrit est
ipsa anima prima. Id aut quod nutritur
corpus est quod ipsam animam habet. At
id quo nutritur ipsum est alimentum. Atq.
cum sit par: uniuersas a fine res appellare. fi
nisq. huius anime sit generatio talis: erit ani
ma prima profecto: generatiuum talis qua
le est id quod talem animam habet. Id aut
quo nutrit anima duplex est. quemadmo
dum & id quo gubernator gubernat duplex
existit. manus inq. & clauus. Atq. aliud mo
uet atq. mouetur: aliud mouet tantum.
Necesse est aut. omne nutrimentum nature
sit talis quo digeri possit. At digestionem
eius efficit calor. Quapropter omne animas
habet calorem. Quid igitur sit alimentum:
per ea que iam diximus innotescit: Et si ip
sum figura quasi descripsimus. postea uero
de ipso suis in locis exactius ac diligentius per
scrutabimur. *Tractat^{us} quartus. Cap. p^{ri}mu.*
Determinatis aut his primum de omni
communiter deinde de unoquoq. sen

si dicamus. fit itaq. sensus: cum mouetur
atq. patitur aliquid uti diximus. Nam ipse
sensus: alteratio quedam esse uidetur. Inqui-
unt aut quidam: a simili quoq. simile pati.
Quod quidem quo pacto fieri potest uel non:
in uniuersalibus de actione sermonibus pa-
ssioneue diximus. Habet aut is locus dubi-
tationem: ambigetq. non iniuria quispiam:
cur sensuum ipsorum sensus non fit. Et
cur sine his que sunt extra non efficiunt
sensum: cum insit & ignis & terra ceteraq.
elementa: quorum est per se sensus uel per
ea que ipsis accidunt. At. n. patet sensu-
uum non esse actu sed potentia tantum.
Quapropter non sentit. quemadmodum com-
bustibile non uritur ipsum per se. sine eo
quod ipsum urere potest. Videret. n. se ipsum:
& non indigeret eius quod ignis existit ac-
tu. At uero quoniam sentire bifariam di-
cere consueuimus: nam & id quod potētia
uidet & audit: audire uidereq. dicimus: &
si forte dormiat: Et id itidem quod iam
operatur uidetq. atq. audit actu: duplici-
ter & ipse sensus profecto dicitur. Et qdam
erit ut potentia: quidam ut actu sensus.